

Advocatuur

DD 2015/61

Wetgeving

Bij de Tweede Kamer zijn twee wetsvoorstellen ingediend over het recht op toegang tot een raadsman en het politieverhoor (*Kamerstukken II 2014/15*, 34 157, nr. 2 en *Kamerstukken II 2014/15*, 34 159, nr. 2). Een eerder wetsvoorstel – uit 2011 – is nu gesplitst in twee afzonderlijke wetsvoorstellen, omdat de inmiddels tot stand gekomen Europese richtlijn op dat gebied (2013/48/EU) moet worden omgezet naar Nederlands recht (en een implementatievoorstel geen andere onderwerpen mag bevatten dan de richtlijn die ermee wordt geïmplementeerd). In het implementatiewetsvoorstel (34 157) zijn dus alleen elementen opgenomen die noodzakelijk zijn voor de implementatie van de Europese richtlijn. In het aanvullende wetsvoorstel (34 159) staan nadere regels over de eerste fase van het opsporingsonderzoek. De (gehele) voorgestelde regelgeving zal waarschijnlijk uiterlijk op 27 november 2016 in werking treden, dit omdat Nederland dan aan de Europese richtlijn moet voldoen en de wetgever de wetsvoorstellen tegelijk in werking wil laten treden. In het navolgende zijn telkens de voorgestelde (nieuwe) artikelen van het Wetboek van Strafvordering bedoeld.

De belangrijkste wijzigingen in het **implementatiewetsvoorstel** (34 157) betreffen de introductie van een wettelijk recht van de verdachte om zich tijdens het verhoor door een raadsman te laten bijstaan (verhoorbijstand), en de codificatie van de consultatiebijstand. Dit wordt uitgewerkt in artikel 28b tot en met 28e Sv.

De categorieën zaken uit de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor (de A-, B-, en C-zaken) zijn vereenvoudigd neergelegd in artikel 28b Sv. De vereenvoudiging houdt in dat de categorie A-zaken beperkter is dan voorheen. De maximale gesprekstijd tus-

sen raadsman en cliënt van een half uur wordt gehandhaafd (artikel 28c Sv), evenals de ‘aanrijtijd’ voor de raadsman van twee uur (artikel 28b lid 4 Sv). Belangrijk verschil is dat na het verstrijken van die twee uur alleen met het verhoor kan worden gestart als de verdachte afstand doet van zijn recht op verhoorbijstand.

Verhoorbijstand houdt in dat de raadsman het verhoor kan bijwonen en daaraan kan deelnemen (artikel 28d lid 1 Sv). De verdachte kan verzoeken het verhoor te onderbreken voor overleg met zijn raadsman (artikel 28d lid 2 Sv). Bij algemene maatregel van bestuur worden nadere regels gesteld over de inrichting van en orde tijdens het verhoor.

Mogelijke beperkingen van deze rechten worden opgesomd in artikel 28e lid 1 Sv. Die beperkingen dienen volgens het tweede lid te worden gerechtvaardigd door de dringende noodzaak om:

- a. ernstige negatieve gevolgen voor het leven, de vrijheid of de fysieke integriteit van een persoon te voorkomen of;
- b. te voorkomen dat aanzienlijke schade aan het onderzoek wordt toegebracht.

Vooraf de reikwijdte van laatstgenoemde rechtvaardiging zal in de praktijk pas echt gestalte kunnen krijgen.

Afstand van deze rechten wordt neergelegd in artikel 28 lid 1 Sv en in artikel 28a Sv. Jeugdige verdachten zullen geen afstand kunnen doen van hun consultatierecht (artikel 488c Sv).

Artikel 27e lid 1 Sv zal voorts bepalen dat de verdachte de hulpofficier van justitie kan verzoeken ten minste één zelf gekozen persoon onverwijld in kennis te (laten) stellen van de vrijheidsbeneming.

Ten slotte wordt vastgelegd dat de raadsman toegang heeft tot de meervoudige en de enkelvoudige confrontatie, waartoe wijzigingen worden aangebracht in het Besluit toepassing maatregelen in het belang van het onderzoek.

Het **aanvullende wetsvoorstel** (34 159) bevat nadere regels over de eerste fase van het onderzoek.

Artikelen 53 en 54 Sv worden aangepast aan de huidige praktijk. Buiten heterdaad zal een opsporingsambtenaar bevoegd zijn tot aanhouding, op bevel van de officier van justitie of de hulpofficier van justitie. Deze bevoegdheid komt in de geldende regelgeving toe aan de officier van justitie, tenzij diens optreden niet kan worden afgewacht. De nieuwe regel geldt bovendien voor alle strafbare feiten en is niet meer beperkt tot strafbare feiten waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten.

In artikel 56a Sv wordt een differentiatie opgenomen van de termijn voor het ophouden voor onderzoek; voor misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten maximaal negen uur, en voor de andere strafbare feiten maximaal zes uur met een mogelijkheid van verlenging. De tijd tussen middernacht en negen uur 's ochtends telt nog steeds niet mee. De verdachte dient vervolgens binnen drie dagen en achttien uur na de aanhouding te worden voorgeleid aan de rechter-commissaris (artikel 59a Sv). In artikel 29a lid 2 Sv wordt neergelegd dat het proces-verbaal van verhoor de tijdstippen vermeldt van aanvang, onderbreking, hervatting en beëindiging. Het bevat de redenen voor het onderbreken van het verhoor, en de identiteit van de personen die bij het verhoor aanwezig zijn, en of geluids- of beeldopnamen zijn gemaakt. Het tweede lid van artikel 29a Sv wordt aangevuld met de zinsnede dat de gehele verklaring zo volledig mogelijk wordt weergegeven en zo veel mogelijk in vraag- en antwoordvorm. In het derde lid van artikel 29a Sv wordt neergelegd dat de verdachte en de aanwezige raadsman gelegenheid krijgen om opmerkingen te maken over de weergave van het verhoor in het proces-verbaal. Voor zover deze niet worden overgenomen, worden ze in het proces-verbaal vermeld. Er is nog niet voor gekozen voor een verplichting om alle verhoren op te nemen vanwege de technische investeringen die dit vergt.

Voor toevoeging van een raadsman aan een voorlopig gehechte verdachte (na de piketfase) is geen last van de voorzitter van

de rechtbank meer vereist, maar dit doet de raad voor de rechtsbijstand zelf (artikel 40 Sv). En *last but not least*: de kosten van rechtsbijstand kunnen na een veroordeling worden verhaald op die verdachte, als hij voldoende draagkrachtig is. Die mogelijkheid was al neergelegd in artikel 49 Sv, maar wordt verbreed en verplaatst naar artikel 43 lid 3 en 4 Wrb.

Verder is inmiddels de Wet Digitale Processtukken Strafvordering bij de Tweede Kamer aangehangig. Het voornemen is daarmee het strafproces in verregaande mate te digitaliseren. Na invoering van de wet kunnen onder meer rechtsmiddelen digitaal worden ingesteld en zullen strafdossiers in digitale vorm worden verstrekt. Dat laatste is overigens nu al voor een select aantal zaken het geval: in augustus 2015 is een pilot gestart om dossiers in politierechterzaken via een webportal beschikbaar te stellen. Om in te loggen gebruikt de advocaat zijn advocatenpas met pincode, in combinatie met de door de Orde van Advocaten verstrekte *random reader* (een inlogproces vergelijkbaar met dat van internetbankieren). Het is de bedoeling dat op termijn alle dossier via de digitale portal worden verstrekt. Ook in sommige grotere zaken worden dossiers nu al digitaal verstrekt. Dat gebeurt dan vaak met een (al dan niet beveiligde) dvd of usb-stick. De veiligheidsrisico's van verstrekking op dergelijk wijze werden onlangs duidelijk, toen tijdens een inbraak in het huis van een officier van justitie usb-sticks met dossiers werden gestolen ('Usb-sticks gestolen bij officier van justitie', *Trouw* 15 augustus 2015).

Ook op andere gebieden kan het strafprocesrecht wel een update gebruiken: advocaten hebben voor bijvoorbeeld het op afstand instellen en intrekken van rechtsmiddelen nog steeds een faxapparaat nodig: een per e-mail verzonden machtiging tot instellen of intrekken van beroep volstaat namelijk niet (zie bijvoorbeeld Hof Den Bosch 21 januari 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:147, *NJFS*

2015/81). Dat is niet zonder reden: waar bij ontvangst van een faxbericht nog iets van controle van de identiteit van de afzender kan plaatsvinden (middels het controleren van de handtekening), kan dit bij e-mailberichten doorgaans niet. Het wetsvoorstel bevat daarom regels omtrent een elektronische handtekening.

Verder kunnen processtukken straks digitaal worden ingediend en verstrekt. Het wetsvoorstel bevat voorschriften omtrent waarborging van de integriteit van elektronisch ingediende processtukken. Zo zal het technisch mogelijk moeten zijn om te controleren of, wanneer en op welke wijze een elektronisch processtuk is gewijzigd. Op verzoek zullen die gegevens aan de advocaat worden verstrekt.

Met name de mogelijkheid van het digitaal aanwenden van rechtsmiddelen zal door veel strafrechtadvocaten worden gewaardeerd. Bij het aanwenden van rechtsmiddelen speelt de termijn vaak een belangrijke rol. Onder de huidige wetgeving is de datum van de door de griffier opgemaakte akte leidend. Onder de nieuwe regeling zal het moment van instellen elektronisch worden bevestigd (middels een automatische ontvangstbevestiging). De minister heeft ook nagedacht over de situatie waarin de techniek ons in de steek laat: de justitiabele zal niet verantwoordelijk worden gesteld voor de overschrijding van een gestelde termijn indien redelijkerwijs kan worden geoordeeld dat deze overschrijding verband houdt met het niet beschikbaar zijn van de elektronische voorziening. In beginsel zal daarom geen verontschuldigbare termijnoverschrijding kunnen worden aangenomen wanneer de justitiabele verantwoordelijk is voor de omstandigheid dat de elektronische communicatie niet slaagt. Welke storingen wel en niet onder de verantwoordelijkheid van de justitiabele zullen vallen, is echter niet duidelijk. Dat is jammer: het op het laatste moment digitaal instellen van rechtsmiddelen kan daardoor –

zeker in de beginfase – een spannende aanleiding zijn.

Hoe het allemaal feitelijk in zijn werk zal gaan, is nog onduidelijk. De technische en praktische aspecten zullen in lagere (nog te ontwikkelen) regelgeving worden geregeld. Reden daarvoor is dat deze lagere regelgeving eenvoudiger kan worden gewijzigd, zodat deze regeling met zijn tijd mee kan gaan.

(Tucht)rechtspraak

Het Hof van Discipline wees halverwege april een tweetal interessante beslissingen. De eerste zaak (ECLI:NL:TAHVD:2015:109) behelst een door de Haagse Deken en de Algemeen Deken uitgelokt oordeel over een principiële kwestie, namelijk de vraag of het structureel en doelbewust niet innen van de eigen bijdrage die door de Raad voor Rechtsbijstand is bepaald bij het verlenen van een toevoeging als een gedraging in strijd met artikel 46 Advocatenwet moet worden aangemerkt. Hun standpunt hierover hebben de Dekens eerder kenbaar gemaakt in het Advocatenblad van december 2014 (p. 47) onder het kopje 'Dekenberaad'. Volgens de Dekens doet het structureel niet innen van de eigen bijdrage af aan het doel daarvan, onder meer hieruit bestaande dat niet lichtzinnig een beroep op gefinancierde rechtsbijstand wordt gedaan. Daarnaast zou de advocaat die de eigen bijdrage structureel niet int een groter verschil bewerkstelligen tussen rechtzoekenden die voor een toevoeging in aanmerking komen en rechtzoekenden die net boven de toevoegingsgrens zitten. Ook zou de advocaat een concurrentievoordeel creëren. Het Hof wijdt uitvoerige beschouwingen aan de opgeworpen vraag, maar komt uiteindelijk tot de conclusie dat de bezwaren die de Dekens koesteren ongegrond zijn, nu de wet noch de verordeningen en gedragsregels de vrijheid van een advocaat om ook structureel de eigen bijdrage niet te innen beperkt, en niet is gebleken van bijzondere omstandig-

heden die meebrengen dat in casu misbruik is gemaakt van die vrijheid. Een tegenvaller voor de Dekens dus.

De tweede uitspraak (ECLI:NL:TAHVD:2015:133) betreft de Verordening op de nummerherkenning. Door de advocaat in kwestie was aan de algemeen secretaris van de NOVA verzocht om zijn telefoon- en faxnummers uit het 'bestand geheimhoudernummers' te verwijderen, zodat zijn telefoonverbinding en faxnummers niet als geheimhoudernummers zouden staan geregistreerd. Immers, zo stelde de advocaat, 'Wij hebben geen criminele cliënte die vertrouwelijke gegevens per telefoon of fax bespreken of doorgeven, dus daaraan is er geen behoefte aan geheimhouder-nummers.' (*sic*) De Deken acht dit ontoelaatbaar en het Hof geeft hem daarin gelijk. De plicht om geheimhoudernummers geregistreerd te hebben en de daaruit voor de cliënten geldende rechten om via zo'n nummer met de advocaat in contact te treden zouden op onaanvaardbare wijze aan waarde inboeten indien het een advocaat vrij zou staan om naar eigen goeddunken en op grond van een eigen opvatting omtrent de betekenis en strekking van de Verordening te bepalen dat niet langer het op naam van die advocaat geregistreerde geheimhoudernummer wordt aangehouden, hoewel nog wel van dat nummer gebruik wordt gemaakt. Omdat van bijzondere omstandigheden die een uitzondering zou kunnen rechtvaardigen niet is gebleken, is het dekenbezwaar gegrond.

Waar de een zich de nodige moeite getroost om zijn nummers getapt te kunnen krijgen, verzet de ander zich daartegen juist met hand en tand. Op 1 juli 2015 deed de voorzieningenrechter uitspraak in het kort geding dat de advocaten van Prakken d'Oliveira en de NVSA hadden aangespannen tegen de Staat (ECLI:NL:RBDHA:2015:7436). Inzet van het kort geding was – kort gezegd – het verkrijgen van een verbod op het door de veiligheidsdiensten (AIVD en MIVD) tappen of anderszins onderscheppen en kennisnemen van communicatie van en naar advocaten. De voorzieningenrechter stelt vast

dat er onder de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) geen orgaan is dat onafhankelijk toeziet op de uitoefening van bijzondere bevoegdheden door veiligheidsdiensten, en dat de bevoegdheid heeft om het uitoefenen van bijzondere bevoegdheden tegen te gaan of te beëindigen. Gelet op de door het EHRM onderschreven wenselijkheid van een zodanig orgaan acht de voorzieningenrechter de bescherming van de vertrouwelijkheid van de communicatie tussen advocaten en hun cliënten ontoereikend. De Staat wordt gedurende zes maanden in de gelegenheid gesteld maatregelen te nemen teneinde de toepassing van bijzondere bevoegdheden in overeenstemming te brengen met de daaraan te stellen eisen, waaronder ten minste het invoeren van een onafhankelijke toets. Daarbij is de Staat gehouden om in het bijzonder maatregelen te nemen die onafhankelijke controle mogelijk maken in situaties waarin het verschoningsrecht in het geding is. Omdat de voorzieningenrechter voorts van oordeel is dat het doorspelen van informatie die is verkregen uit de inzet van bijzondere bevoegdheden jegens verschoningsgerechtigden onrechtmatig is indien er geen onafhankelijke toetsing heeft plaats gevonden met betrekking tot de rechtmatigheid van de verkrijging van deze informatie, wordt de Staat tevens verboden om opbrengsten verkregen uit de inzet van bijzondere bevoegdheden waarbij communicatie van en met verschoningsgerechtigde advocaten is afgeluisterd aan het Openbaar Ministerie te verstrekken zonder zodanige voorafgaande toets. In zijn brief aan de Tweede Kamer van 27 juli jl. (*Kamerstukken II* 2014/15, 29 279, nr. 268) heeft minister Plasterk inmiddels te kennen gegeven dat het kabinet wil voorzien in een vorm van onafhankelijke toetsing bij het tappen van advocaten. Omdat het inrichten van deze onafhankelijke toets een wetswijziging vereist wordt daarover overlegd binnen het kabinet. Niettemin heeft de Staat wel spoedappel aangetekend tegen de uitspraak van de voorzieningenrechter: wordt dus vervolgd.

Van het tappen van advocaten terug naar hun gedragsregels. Voor wie zich afvroeg of een uurtarief van € 900,- in een strafzaak, waarin het gaat om een aanhouding ter zake van aanranding en mishandeling, is te billijken: nee. Dit uurtarief voor een eenvoudige strafzaak is volgens het Hof van Discipline 'zonder meer excessief' (ECLI:NL:TAHVD:2015:163). Het argument dat de werkzaamheden op een zaterdag moesten worden verricht – waarvoor een verhoging van het uurtarief met 100% werd berekend – deed daaraan niet af. Financiële perikelen, maar dan van een wat andere orde, spelen ook een rol in een (inmiddels bekende) beslissing van de Amsterdamse Raad van Discipline van 17 februari 2015 (ECLI:NL:TADRAMS:2015:37), die in onze vorige rubriek net niet meer kon worden meegenomen. De zaak kan misschien het best worden omschreven als betrekking hebbende op een advocatenkantoor dat als 'toevoegingsfabriek' fungeerde. Het dekenbezwaar hield in dat twee advocaten (a.) aan hen toevertrouwde zaken onzorgvuldig en ondeskundig behandelden, (b.) toevoegingen aanvroegen voor zaken die niet toevoegingswaardig waren of geen verdedigbaar belang hadden, en (c.) een praktijkorganisatie hadden opgezet die ertoe leidde dat de aan hun kantoor verbonden advocaten (onder wie stagiaires) zich gedwongen voelden een omzet te genereren die niet werd gebaseerd op inhoudelijke kwaliteit, maar op de druk om zoveel mogelijk toevoegingen aan te vragen en te declareren. Alle onderdelen van het dekenbezwaar worden ten aanzien van beide advocaten gegrond verklaard. Volgens de Raad is een groot aantal zaken behandeld, met name bij het EHRM, waarvan op voorhand vaststond dat deze kansloos waren. De richting cliënten betrachtte zorg wordt door de Raad als onvoldoende beoordeeld. En over de praktijkorganisatie is de Raad vernietigend: de structuur die de twee advocaten binnen hun kantoor hebben gecreëerd heeft geleid tot een door alle advocaten en werknemers gevoelde cultuur met een onaanvaardbaar accent op omzet ten koste van de kwaliteit van de dienst-

verlening aan de cliënten. De Raad verwijst in dit verband onder meer naar een bij het kantooronderzoek aangetroffen document, getiteld 'Vrolijk de dag door met al je zaken', waarin een aantal twijfelachtige adagia was opgenomen, zoals: 'een nieuwe zaak is in elk geval iedere beslissing van elke instantie waartegen een rechtsmiddel open staat', 'een dag niet gedeclareerd en een dag geen toevoegingen aangevraagd is een niet gedraaide en dus verloren dag' en 'de bespreking is bedoeld om cliënten binnen te halen terwijl een zitting bedoeld is om zo snel mogelijk een declarabele uitspraak te krijgen'. Aan beide advocaten wordt door de Raad een schorsing opgelegd voor de duur van twaalf maanden, waarvan negen maanden voorwaardelijk. De zaak en de uitspraak van de Raad leidden tot de nodige ophef in de media en zelfs tot vragen in de Tweede Kamer. In antwoord op die Kamer-vragen (*Kamerstukken II 2014/15, Aangangsel van de Handelingen, nr. 2364*) heeft de minister kenbaar gemaakt dat het hem niet past om te treden in de beslissing van de onafhankelijke tuchtrechter en aangegeven dat de Raad voor Rechtsbijstand aangifte heeft gedaan wegens valsheid in geschrifte en oplichting.

Een laatste uitspraak die wij hier vermelden betreft de veroordeling van een advocaat wegens valsheid in geschrift door de Rechtbank Oost-Brabant op 14 augustus jl. (ECLI:NL:RBOBR:2015:4872). De advocaat stond een cliënt bij in een civiele zaak. In de procedure bij het Hof Den Bosch stuurde hij een fax aan de advocaat van de tegenpartij. Als bijlage bij die fax was een niet-ondertekende verklaring van een getuige gevoegd. De verklaring bleek door de advocaat te zijn opgesteld naar aanleiding van een telefoongesprek dat hij met de getuige voerde. De verklaring was echter door de advocaat overgelegd als een authentieke verklaring van de getuige zelf en door de advocaat was daarbij niet vermeld dat het om een door hemzelf opgesteld stuk ging dat tot stand was gekomen naar aanleiding van het telefoongesprek. De rechtbank veroordeelt de

advocaat tot een voorwaardelijke taakstraf voor de duur van veertig uren, waarbij zij rekening houdt met het feit dat aan de advocaat door de Raad van Discipline eerder al een voorwaardelijke schorsing was opgelegd.

Trouwe lezers van deze rubriek kunnen zich wellicht herinneren dat in het aprilnummer van 2014 aandacht is besteed aan de vervolging van een advocaat, die bij gelegenheid van verhoor bij de rechter-commissaris een rechercheur voor 'sukkel' zou hebben uitgemaakt (*DD* 2014/28, zie voor een bespreking van de tuchtrechtelijke kant van deze kwestie *DD* 2015/19). Nadat het hof naar aanleiding van een artikel 12 Sv-procedure de vervolging van de advocaat had gelast en de Rechtbank Zeeland-West-Brabant de advocaat schuldig had bevonden maar hem geen straf of maatregel had opgelegd, heeft het Hof Den Bosch in zijn uitspraak van 29 april 2015 uiteindelijk de advocaat vrijgesproken (ECLI:NL:GHSHE:2015:1593). Het hof overweegt daartoe dat de zachte verzuchting kennelijk niet was bestemd om te worden gehoord door de aangever, zodat daaruit niet het voorwaardelijke opzet kan worden afgeleid. Dat de advocaat vervolgens op een vraag van de aangever herhaald heeft wat hij eerder – voor zichzelf – had verzucht, houdt niet in dat de advocaat opzettelijk de aangever heeft beledigd nu de advocaat zich niet of onvoldoende heeft gerealiseerd dat het door hem gegeven antwoord als beledigend zou worden ervaren.

Overigens heeft de advocaat inmiddels de kwestie ook uitgepraat met de betrokken rechercheur. Aannemelijk is dat in deze zaak geen sprake is geweest van gesubsidieerde rechtsbijstand, zodat deze zaak niet geleid heeft tot een (onnodige?) stijging van de kosten van gesubsidieerde rechtsbijstand.

Verschoningsrecht

De wetgever heeft bij het 'Project modernisering strafvordering' het verschoningsrecht niet opgenomen als iets wat aanpassing zou behoeven. Het Openbaar Ministerie heeft tot op heden vergeefs getracht om ter gelegenheid van het project ook deze regelgeving aan te passen. In juni van dit jaar heeft officier van justitie Leenders de publiciteit gezocht en in een artikel/interview van het Financieel Dagblad betoogd dat het beroepsgeheim zou zijn doorgeschoten. In het interview geeft Leenders een aantal voorbeelden van zaken waarin naar zijn mening er op oneigenlijke gronden een beroep wordt gedaan op het verschoningsrecht. Hij signaleert een onbalans en hij ziet excessen in het beroep van advocaten en notarissen op het verschoningsrecht, hetgeen leidt tot oeverloos procederen. Daardoor zou de aandacht die het Openbaar Ministerie aan beleggingsfraude en faillissementsfraude kan geven afnemen, hetgeen leidt tot minder opgeloste fraudezaken (*Financieel Dagblad* 19 juni 2015).

De Orde van Advocaten heeft in ferme bewoordingen kritiek geuit op de aanval op het verschoningsrecht. In de reactie van Van der Hoeven, de voorzitter van de Advies Commissie Strafrecht (ACS), wordt onder meer gewezen op de omstandigheid dat de regels van het verschoningsrecht mede door constante rechtspraak van de Hoge Raad uiterst duidelijk zijn, maar dat dit niet wil zeggen dat in elke zaak een pasklaar antwoord voor het oprapen ligt. Dit houdt in dat een onafhankelijke rechter uiteindelijk de knoop zal dienen door te hakken. Geheimhoudingsplicht en verschoningsrecht zijn in het leven geroepen omdat het in een rechtsstaat van groot belang wordt geacht dat een ieder, ook een verdachte, in elk geval met zijn advocaat volledig open moet kunnen communiceren zonder dat hij bang hoeft te zijn dat een deel van de communicatie later openbaar wordt gemaakt. Zonder geheimhoudingsplicht geen

goede advisering; zonder goede advisering geen rechtsstaat. Voorwerpen die het instrument zijn waarmee het misdrijf is begaan of het voorwerp van een misdrijf zelf vormen, vallen volgens de wetgeving niet onder de geheimhoudingsplicht/verschoningsrecht. Alleen in zeer bijzondere gevallen, bijvoorbeeld indien de advocaat/notaris zelf van een ernstig strafbaar feit wordt verdacht, kan voorts het verschoningsrecht worden doorbroken. Tijdens de toetsing is het niet de bedoeling dat het Openbaar Ministerie alvast van de informatie kennis zal kunnen nemen; het heeft immers weinig zin te toetsen of informatie vertrouwelijk moet blijven als deze intussen al bekend is bij het Openbaar Ministerie. Als er sprake is van discussie dan is het juist de taak van de rechter om daarin de beslissing te nemen. De vertraging die een eventueel proces daardoor oploopt is sinds 1 maart 2015 aanzienlijk beperkt doordat ten gevolge van de nieuwe wetgeving de rechtbank binnen 30 dagen en de Hoge Raad binnen 90 dagen een beslissing zal dienen te nemen (zie voor een bespreking van deze nieuwe wetgeving DD 2015/19).

In zijn artikel bespreekt Van der Hoeven alle voorbeelden die door de officier van justitie zijn genoemd en hij komt tot de constatering dat de officier met oneigenlijke argumenten probeert de publieke opinie en de politiek te bespelen. Dat het Openbaar Ministerie het verschoningsrecht maar lastig vindt en blijkbaar geen onafhankelijke rechter noodzakelijk acht, is naar zijn mening onvoldoende.

Overigens heeft de Hoge Raad vrij recent nog eens herhaald dat de vraag of brieven of geschriften onder het verschoningsrecht vallen, in beginsel toekomt aan de geheimhouder/verschoningsgerechtigde. Indien deze zich op het standpunt stelt dat deze stukken noch voorwerp van een strafbaar feit uitmaken noch tot begaan daarvan hebben gediend en waar kennisneming zou leiden tot schending van het beroepsgeheim,

zal dit standpunt moeten worden eerbiedigd, tenzij er redelijkerwijs geen twijfel over kan bestaan dat dit standpunt onjuist is (HR 21 april 2015, NJ 2015/257, m.nt. Vellinga-Schootstra). Dat het voor een vervolgende instantie best handig is om in het kader van de opsporing te beschikken over adviezen en brieven van een advocaat/notaris die naar de verdachte zijn gezonden, is onvoldoende om het verschoningsrecht opzij te kunnen zetten.

Kostenstijging gesubsidieerde rechtsbijstand

Begin 2015 is een commissie ingesteld die onder meer het oplopen van de kosten op het terrein van de gesubsidieerde rechtsbijstand dient te onderzoeken (Commissie onderzoek oorzaken Kostenstijgingenstelsel gesubsidieerde rechtsbijstand en vernieuwing van het stelsel; *Stcrt.* 2015, 4919, ook wel Commissie Wolfsen genoemd). Onderzoek zou moeten worden verricht naar de oorzaken van de kostenstijging. Ook zouden voorstellen voor vernieuwing van het stelsel kunnen worden gedaan. De toegang tot het recht voor min- en onvermogenden zou wel gegarandeerd moeten blijven. De eindrapportage zou uiterlijk 1 september 2015 gereed dienen te zijn. Op 1 juni 2015 heeft de commissie een tussentijds verslag gepubliceerd. In het verslag wordt onder meer aangegeven welke werkzaamheden de commissie heeft verricht; inhoudelijke analyses en nadere voorstellen zullen in de eindrapportage worden gegeven.

In de tussenstand wordt onder meer aangegeven dat een aantal ontwikkelingen in het oog springt. Zo constateert de commissie dat op het gebied van het strafrecht en het echtscheidingsrecht het opvallend is dat de kosten van een toevoeging harder stijgen dan de aantallen toevoegingen. Dit zal door de commissie nader worden onderzocht waarbij het WODC om bijstand is gevraagd.

De Orde van Advocaten heeft aanleiding gevonden zelf ook een commissie in het leven te roepen die onderzoek zou doen naar de ontwikkeling van de kosten en de achterliggende factoren in de gefinancierde rechtsbijstand (geheten: Commissie Duurzaam stelsel gefinancierde rechtsbijstand, ook wel aangeduid als Commissie Barkhuysen). Ook deze commissie heeft inmiddels in juni 2015 een tussenrapport gepubliceerd. In dit tussenrapport wordt een aantal ontwikkelingen onder de loep genomen. De commissie heeft een tussentijds financieel-economische analyse uitgevoerd aan de hand van de door de Raad voor Rechtsbijstand overgelegde cijfers. De commissie constateert dat de analyses duidelijk maken dat eventuele fluctuaties sterk worden bepaald door rechtsontwikkelingen binnen en buiten het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand en door ontwikkelingen buiten het recht. Daarbij wijst de commissie onder meer op de inwerkingtreding van de aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor op grond waarvan verdachten ten gevolge van de Salduz-jurisprudentie voortaan recht hebben op een consult van een advocaat voor het eerste politieverhoor. Ook wordt verwezen naar de Wet Versterking Positie Slachtoffer in Strafproces ten gevolge waarvan meer dan voorheen benadeelde partijen in een strafrechtelijke procedure een beroep kunnen doen op een toevoeging. Als factoren die een beroep zouden kunnen afnemen, wordt onder meer gewezen naar de zsm-methode en de buitengerechtelijke afdoening van strafbare feiten door het OM. De commissie constateert een afname van het aantal zogenaamde ambtshalve toevoegingen in zaken waarin verdachten en voorlopig gehechte verdachten ambtshalve een advocaat toegevoegd krijgen; desondanks constateert de commissie een stijging van de reële uitgaven van gefinancierde rechtsbijstand in strafrechtelijke zaken. De commissie stelt dan ook dat nader onderzoek nodig is om meer zicht te krijgen op de oorzaak achter deze ontwikkeling.

De Raad voor Rechtsbijstand heeft in augustus in de 'Monitor gesubsidieerde rechtsbijstand 2014' eveneens geconstateerd dat er in 2014 minder toevoegingen zijn afgegeven dan in voorgaande jaren. Ook de raad constateert dat het aantal straftoevoegingen wel is gestegen maar dat het daarbij niet gaat om toevoegingen die verstrekt zijn in verband met de voorlopige hechtenis van verdachten. De raad constateert dat deskundigen binnen de strafrechtketen bij navraag geen afdoende verklaring kunnen geven voor de toename die zichtbaar is. De raad meent dat de Salduz-jurisprudentie en de nieuwe zsm-handelswijze onvoorziene gedragseffecten kunnen hebben die juist een verhoging van het aantal toevoegingen zouden kunnen veroorzaken doordat verdachten mogelijk meer geneigd zijn een advocaat te benaderen, doordat de afdoening meestal sneller plaatsvindt.

Binnen de advocatuur is overigens wel te beluisteren dat advocaten die zich in het verleden alleen met strafzaken hebben bezig gehouden noodgedwongen hun terrein verleggen naar andere rechtsgebieden doordat het aantal strafzaken sterk afneemt. Meerdere kantoren zouden met moeite het hoofd boven water houden. Mogelijk dat één van de commissies ook hiernaar onderzoek doet, teneinde ook in de toekomst te waarborgen dat on- en minvermogenden ook in strafzaken adequate rechtsbijstand kunnen blijven ontvangen.

R.J. Baumgardt, T. Felix, T.J. Kelder & R.E. van Zijl